

Varför kommer de?

En kvalitativ studie om anledningarna till deltagande i vuxenutbildning på Island.

Eyja Drífa Ingólfssdóttir

Handledare
Tina Kindeberg

Abstract

Arbetets art:	Kandidatsuppsats, 15 hp
Sidantal:	36
Titel:	Varför kommer de? En kvalitativ studie om anledningarna till deltagande i vuxenutbildning på Island.
Författare:	Eyja Drífa Ingólfssdóttir
Handledare:	Tina Kindeberg
Datum:	2020-05-23
Sammanfattning:	Studien är en kvalitativ undersökning av de incitament som ligger bakom människors beslut om att delta i vuxenutbildning. Vid genomförandet av studien har det utgått ifrån en hermeneutisk metodologi. Fyra semistrukturerade intervjuer utgör uppsatsens empiriska material. Urvalet av intervjuerpersoner sammanstod av två män och två kvinnor som har utexaminerats med högskolekompetens från <i>Háskólabrú Keilis</i> på Island efter 35 års åldern. Studien visar på olika anledningar och incitament som ligger bakom vuxnas beslut att utbilda sig på gymnasienivå. Det är dock huvudsakligen arbetsrelaterade skäl, förändringar i livet eller längtan efter utbildning. Det vore intressant i vidare forskning att utforska vad det är som skiljer könen i deras incitament samt hur vuxenutbildning kan anpassas till vuxnas vardag för ökat deltagande.
Nyckelord:	Vuxenpedagogik, vuxnas lärande, vuxenutbildning, Island, incitamenten,

Innehåll

Förord	i
Introduktion.....	1
<i>Inledning</i>	1
<i>Bakgrund</i>	1
<i>Háskólabrú Keilis</i>	4
<i>Syfte och frågeställning</i>	4
Teori	6
<i>Litteratursökning</i>	6
<i>Källkritik</i>	6
<i>Tidigare forskning</i>	7
Vuxenpedagogik.....	7
Utbildningens värde i vuxna människors liv	7
Varför kommer de inte?.....	8
<i>Teoretiskt ramverk</i>	9
Arbetsrelaterade motivationer	10
Aslanian och Brickell	11
Motivationsorientering	11
Metod	14
<i>Metodansats</i>	14
Hermeneutiskt perspektiv	14
Förförståelse	14
<i>Tillvägagångssätt</i>	15
Urval	15
Intervju som metod.....	16
Databearbetning.....	17
<i>Etiska överväganden</i>	18
Resultat och analys.....	19
<i>Sammanfattning av intervjuerna</i>	19
<i>Arbetsrelaterade skäl</i>	20
<i>Förändringar i livet</i>	21
<i>Längtan efter utbildning</i>	23
<i>Övriga resultat</i>	26
Diskussion och slutsats	29

Referenser.....	33
Bilagor.....	35
<i>Bilaga 1</i>	35
<i>Bilaga 2</i>	36

Förord

Uppsatsarbetet har varit intensivt och lärorikt och kanske mest liknande en tur i en berg- och dalbana. Jag vill tacka min handledare Tina Kindeberg för hennes vägledning och rådgivning under processen. Jag vill även tacka mina intervjupersoner, utan deras vilja att prata med mig och vara öppna om sina liv hade det inte blivit någon uppsats.

Jag vil också tacka mina klasskamrater som har varit ett ytterst värdefullt stöd på vägen. Först och främst måste jag dock tacka min familj, min man Benedikt och mina föräldrar Björk och Ingólfur för att stötta, inspirera och hjälpa mig de dagar arbetet kändes hopp- löst.

Lund 2020-05-23

Eyja Drífa Ingólfssdóttir

Introduktion

Detta kapitel är en inledning till uppsatsen för att skapa en helhetsbild av arbetet och bakgrunden till den vuxenutbildning som erbjuds på Island.

Inledning

I dagens samhälle har det blivit allt större förväntningar och till och med krav på att människor utbildar sig. Den formella utbildningen börjar tidigt i våra liv, många barn går på förskola från tidig ålder och det är skolplikt för alla barn på Island från 6 års ålder. Efter grundskolan är det sedan vanligt att skaffa sig en gymnasieutbildning eller yrkesutbildning och sedan kanske även läsa vidare på högskolenivå innan man går ut i arbetslivet. Förväntningarna på utbildning slutar inte där för det finns ständigt mer och mer krav på ett så kallat livslångt lärande, att alltid utbilda sig lite mer och skaffa sig lite mer kunskap.

Men detta är dock inte den väg som alla tar. Även om det kanske inte är vanligt så finns det människor som inte avslutar grundskola och ännu fler som hoppar av utbildningsbanan innan eller under gymnasieutbildningen. En del människor väljer sen att gå tillbaka till skolan och skaffa sig utbildning senare i livet.

Bakgrund

Igenom mina studier inom beteendevetenskap och pedagogik har vuxenpedagogik varit ett stort intresse som jag bland annat skrivit om i olika kurser. Bakgrunden till mina funderingar och intresse för varför man går tillbaka till utbildning i vuxen ålder bygger i stort på en B-uppsats jag skrev året 2019.

Ny lag om vuxenutbildning tog effekt på Island år 2010. Där definieras vuxenutbildning som "Varje form av utbildning, resurser och rådgivning som är utformad för att tillgodosätta behoven hos individer med kort formell skolgång och organiseras inte inom ramen för de lagar som omfattar gymnasieskolor eller högskolor." I lagen anges också att det är utbildningsministern som är ansvarig för vuxenutbildningen (Lög um framhaldsfræðslu nr. 27/2010).

År 2014 publicerade utbildningsdepartementet en rapport, en så kallad Vitbok, som beskrev läget i utbildningssystemet samt mål för reformer som skulle införas fram till 2018 (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2014). Ingen rapport har publicerats om huruvida dessa mål har uppnåtts men det är värt att notera att sen Vitboken publicerades har Island haft 3 olika utbildningsministrar. I rapporten, som bygger på en PISA undersökning från 2012, beskrivs att 30% av vuxna mellan 25–64 år inte har någon utbildning på gymnasial nivå. Island har därmed den femte högsta proportionen av personer utan gymnasial utbildning bland OECD länderna. Det noterades också att andra länder med liknande proportioner har förbättrat sin situation men det har Island inte gjort (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2014). En förklaring till detta kan vara att det alltid varit enkelt för lågutbildade att skaffa jobb på Island så att den politiska pressen för att förbättra situationen har kanske inte varit så hög. Arbetslösheten har nämligen länge varit relativt låg på Island. Sen året 1991 har den högst varit 7,6%, det var året 2010 till följd av finanskrisen men genomsnittligt har den varit runt 3,9% (Hagstofa Íslands, 2020).

I rapporten påstås det att vuxenutbildning de senaste åren har blivit ett reellt alternativ för lågutbildade vuxna på Island, att vuxna har hittat stöd för att återvända till sitt lärande och fått hjälp med att lyckas. Men det påpekas också att det finns behov för att samordna utbildning från olika institutioner för att underlätta för dem som vill slutföra en examen på gymnasial nivå. En möjlig åtgärd som nämns är att hjälpa dem som erbjuder vuxenutbildning med studierådgivning och resurser till dem som söker sig dit (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2014).

Från och med året 2015 har utbildningsdepartementet haft ett tjänstekontrakt med Näringslivets utbildningscenter (Fræðslumiðstöð atvinnulífsins). Centret ägs av två stora fackföreningar (ASÍ och BRSB), Arbetsgivarföreningen, Kommunförbundet samt finansministeriet. Enligt tjänstekontraktet skall deras roll vara att förestå vuxenutbildning på Island och ge de personer på arbetsmarknaden som inte har avslutat någon utbildning på gymnasial nivå möjligheter att göra det och därmed stärka sin position på arbetsmarknaden. Enligt deras siffror från 2015 är denna grupp 20% av arbetsmarknaden. För att kunna göra detta arbetar centret med att analysera: vilka behov av utbildning arbetsmarknaden har, utveckling av validering, stärka studie- och karriärvägledning för personer som inte har fullgjort gymnasieutbildning, säkerställa kvaliteten inom vuxenutbild-

ningen, delta i samarbete utom- och inomlands där näringslivets och målgruppens intresse ligger samt förmedla information om utförandet av arbetet och utvecklingen av vuxenutbildningen (Fræðslumiðstöð atvinnulífsins, u.å. 3).

Näringslivets utbildningscenter driver webbplatsen *Næstu skref* (Nästa steg) vars mål är att individer lätt ska kunna hitta information om den väg som bäst lämpar sig för den enskilda individen. De samarbetar också med 14 olika baser runt om i landet som ska erbjuda: arbetsrelaterade studier, förberedelse för akademiska studier och validering för yrken. Alla baserna ska också erbjuda en kostnadsfri rådgivning (för vuxna över 20 år) från studievägledare som kan hjälpa individer att hitta den väg som bäst passar just dem (Næstu skref, u.å. 1).

Näringslivets utbildningscenter samarbetar med olika parter som erbjuder arbetsrelaterade studier inom olika yrken. På detta sätt kan individer som jobbar till exempel inom förskolor, vården, på kontor, på kassa i en butik osv., och är utan utbildning inom branschen, få chansen att studera allt från 60 – 510 timmar beroende på yrke. Målet med studierna är att öka individens kompetens och kunskap inom sitt yrke. Det är möjligt att få gymnasiepoäng godkända efter studierna, beroende på vilka studier som har genomförts. Studierna kostar olika mycket och ibland betalar det fack man tillhör en del av eller hela studiekostnaden (Fræðslumiðstöð atvinnulífsins, u.å. 2). Här är det värt att notera att den här vägen inte räcker till någon utexaminering men kan visserligen vara ett steg på vägen.

Validering bygger på idén om att lärande inte bara sker inom det formella skolsystemet men i många olika sammanhang och att allt lärande är värdefullt. Validering kombinerar därför de färdigheter en person har uppnått både genom formell utbildning och inom till exempel arbetslivet, familjelivet, och fritidsintressen. Validering utvärderar och bekräftar sen individens kompetens utan hänsyn till hur eller var den har erhållits. Målet är att individen ska få sina kvalifikationer erkända så att hen inte behöver studera det hen redan vet och kan. Validering är tillgänglig och kostnadsfri för alla över 23 år gamla med mer än 3 års yrkeserfarenhet (Fræðslumiðstöð atvinnulífsins, u.å. 1).

Det finns tre olika institutioner för dem som inte har gymnasieexamen men vill kunna läsa på högskolenivå: *Háskólabrú Keilis*, *Háskólagátt Bifröst*, och *Háskólagrunnur HR*. Alla dessa har det gemensamt att kräva att deras studenter redan har läst minst hälften av de gymnasiepoäng som krävs för att utexamineras samt krav på hur många av dessa poäng skall vara inom respektive isländska, engelska och matematik. Utbildningen tar ett år, två terminer och kostar från SKR 15 613 till SKR 21 115. För de som inte har tillräckligt med poäng men ändå vill läsa på någon av dessa skolor finns det *Menntastoðir* som är ett 6–10 månaders program som ger tillgänglighet till alla tre instanserna. Det kan också räcka med *Menntastoðir* för att komma direkt in på Universitet beroende på hur många gymnasiepoäng en har. *Menntastoðir* finns på fem platser runt om i landet och distansutbildning är också en möjlighet och kostar runt SKR 11 000. Det finns även möjligt att få studielån från LÍN (Islands version av CSN) under den tid man studerar (Næstu skref, u.å. 2).

Háskólabrú Keilis

Även om det finns några olika vägar att gå för att få en komplimenterad gymnasieexamen på Island har jag begränsat mitt urval i denna uppsats till de som har studerat hos *Háskólabrú Keilis*. Detta gjorde jag för att det är den enda skolan som erbjuder en examination som är accepterad av alla högskolor på Island och utomlands. Jag vill exkludera yrkesutbildning för att komma bort från tankegången att vuxenutbildning endast är ett svar på brist på relevant kunskap på arbetsmarknaden.

Syfte och frågeställning

Som framkommer i *Lärande på vuxnas vis – vetenskap och beprövad erfarenhet* då har de som läser på vuxenutbildning helt andra förutsättningar för sitt lärande än ungdomar. Att börja studera som vuxen innebär ofta en utmaning av den identitet och de skyldigheter man redan har, som till exempel förälder, partner, anställd, låntagare osv. Studierna måste därför ofta anpassas till en vardag som kanske redan är packad och balanseras mot vardagens åtaganden. Detta är inte bara en utmaning för deltagarna men också för utbildarna, det blir en utmaning att skapa en föreställning om vuxenstudier som en attraktiv identitet. Det kräver att studierna upplevs som viktiga, relevanta och att de leder någonstans. Vuxna har många gånger bråttom att bli färdiga, eftersom studierna ofta

utgör ett delmål på väg till något annat, arbete eller vidare studier (Eriksson, Larsson och Zackrisson, 2009). Att veta vilka vuxna som söker sig till utbildning och varför kan hjälpa de som erbjuder utbildning och de som undervisar att anpassa det bättre till den vuxna studenten (Merriam, och Baumgartner. 2020). Därför är det pedagogiskt relevant att förstå varför vuxna söker sig en utbildning.

Det finns idéer och möjliga förklaringar till varför vuxna på Island inte börjar plugga men inte så mycket om varför de som gör det tar steget trots alla hindren och därför anser jag att ämnet är värt att undersöka. Syftet med denna uppsats är att försöka förstå de personliga incitament som ligger bakom det beslut hos individer, som inte tidigare avslutat gymnasieutbildning, att gå tillbaka till skolan som vuxna, den övergripande frågeställningen blir därmed:

- Vilka är de incitamenten som ligger bakom beslutet för personer att delta i vux-
enutbildning?

Teori

Kapitlet presenterar tillvägagången i sökande av litteratur och tidigare forskning samt tankar kring källkritik och därefter presenteras uppsatsen teoretiska referensram.

Litteratursökning

I denna uppsats var empirin utgångspunkten i sökningen efter litteratur. Med det menas att det inte var förr än efter att alla intervjuer var genomförda och mönster började visa sig i resultaten som jag började leta efter teori. Litteratursökningen gjordes sen i flera omgångar under analysprocessen enligt den hermeneutiska arbetsprocessen som tydliggörs i metodkapitlet.

I sökning har några olika elektroniska databaser använts, LUBsearch, ERIC, Google Scholar och Skemman. Engelska, svenska och isländska sökord har använts som resulterade i att litteratur på alla tre språk används i denna uppsats. Exempel på sökord är: adult learning AND identity AND changes, vuxenutbildning, vuxenpedagogik, förändringar AND vuxnas lärande fulloröinsfräösla, framhaldsfräösla.

Källkritik

Den litteratur som används har färgats av uppsatsens syfte och empiri eftersom sökningen utgick ifrån de teman, mönster och resultat som visade sig i intervjuerna. Jag ville undvika att använda forskning som enbart riktar sig mot Sverige av den anledning att vuxenutbildning är mycket mer tillgänglig i Sverige än den är på Island och därmed är de hinder de vuxna måste överstiga inte lika stora.

Stor vikt lades vid källkritik, enbart peer reviewed artiklar användes och reflektion över författare, vem som publicerar och vilka som står bakom texten utfördes. Primära källor har använts i den mån det har gått.

Tidigare forskning

I detta avsnitt redogör jag för den särskilda vuxenpedagogiken och den forskning som redan finns om vuxenutbildning på Island.

Vuxenpedagogik

Det finns en anledning till att prata om en särskild vuxenpedagogik. Helen Hård af Segerstad, Alger Klasson och Ulla Tebelius förklarar varför i boken *Vuxenpedagogik – att iscensätta vuxnas lärande* (2007).

Förutom att vara en pedagogisk praktik är vuxenpedagogik också ett vetenskapligt område med omfattande forskning. Vuxenpedagogik låter kanske som en motsägelse för att pedagog betyder vägledare för barn, begreppet andragogik har börjats användas i stället runt om i världen men har inte nått fotfäste i Sverige (Hård af Segerstad, Klasson och Tebelius, 2007) och kommer därför inte heller att användas i denna uppsats.

Även om vuxenutbildning har rötter längre bakåt i tiden var det framför allt under senare hälften av 1900 talet som den började ses som något av vikt, både för de individer som av någon anledning inte hade utbildat sig tidigare och för samhällets ekonomiska välstånd. I dag har vuxenutbildning många olika sidor och en mångfald aktörer som utgår från olika mål med olika målgrupper. Men det alla dessa aktörer har gemensamt är syftet med vuxenutbildning; att skapa förutsättningar som möjliggör vuxnas lärande (Hård af Segerstad et al, 2007).

Hård af Segerstad et al. förklarar syftet med utbildning för vuxna så här:

1. Att bidra till samhällsutveckling, till exempel i form av ökad tillväxt och välfärd.
2. Att fungera som ”en andra chans” för vuxna som inte har tillräcklig utbildning.
3. Att utjämna utbildningsklyftor i samhället och bidra till individens personliga utveckling och bildning (2007. s. 8).

Utbildningens värde i vuxna människors liv

Året 2004 publicerades på Island en forskningsartikel med en titel som kan översättas som *Utbildningens värde i vuxna människors liv*. Artikeln är skriven av Jóhanna Rósa

Arnardóttir pedagog och sociolog och Jón Torfi Jónasson professor vid Utbildningsinstitutionen vid Islands Universitet. Artikeln var skriven utifrån Arnardóttirs mastersuppsats och publicerades i *Tímarit um menntarannsóknir* (Tidskrift för utbildningsforskning).

I artikeln diskuteras det vilket värde utbildning har för vuxna, både i deras arbetsliv och privat, samt vad det är som motiverar vuxna att studera. Artikeln bygger på intervjuer med 16 individer som alla hade börjat arbeta direkt efter grundskolan men senare i livet gått tillbaka till skolan och avslutat någon utbildning på högskolenivå och hade erfarenhet av arbetsmarknaden efter det.

Resultaten visade att utbildningens värde för vuxna låg i högre lön, bättre jobb, tryggare plats på arbetsmarknaden, bättre arbetsvillkor, ökat ansvar i arbetet samt ökad respekt. Några av deltagarna ansåg att de efter utbildningen hade en större roll utanför hemmet samt bättre kunskap för att kunna hantera problem i familjen och vardagen, deras perspektiv var bredare och de var mer självsäkra.

De vanligaste anledningarna till att personerna ville utbilda sig var kopplade till deras intressen och behov av kunskap, önskan att hitta sin plats i livet, få ett bättre arbete och att vara ekonomiskt självständiga, kvinnorna ville också få större självförtroende (Arnardóttir och Jónasson, 2004).

Varför kommer de inte?

Året 2010 publicerades en artikel på Island i *GÁTT*, en årsskrift som handlar om vuxenutbildning, fortbildning och utbildning på arbetsmarknaden. Titeln på artikeln, *Hvesvegna koma þau ekki?* kan översättas som *Varför kommer de inte?* Artikeln handlar om vilka det är som inte använder sig av den vuxenutbildning som erbjuds på Island och varför. Det kan finnas många skäl för att folk inte läser på vuxenutbildning men artikeln tog upp de 10 vanligaste gemensamma skälen från några olika undersökningar, både internationella och isländska.

Den första anledningen som nämndes var tidsbrist, många upplevde att de redan hade för mycket att göra och därför inte kunde börja plugga också. Stress och rädsla för att inte kunna hantera bördan var den andra. Många nämnde också kostnaden som ett stort

hinder, höga studieavgifter samtidigt som de skulle få lägre lön. Dåliga upplevelser av tidigare skolgång och lågt självförtroende är också vanliga skäl för att inte vilja börja plugga inom vuxenutbildning. Ytterligare skäl som nämndes var informationsbrist, att de inte kände till den utbildning som erbjuds, arbetsrelaterade skäl, att de redan hade för mycket ansvar i livet, brist av intresse för utbildning och att de studieerbjudanden som fanns, inte passade dem (Árnason, et al).

Teoretiskt ramverk

Sharan B. Merriam, professor i vuxenutbildning och Lisa M. Baumgartner docent i vuxenutbildning har publicerat fjärde upplagan av sin bok *Learning in Adulthood: A Comprehensive Guide* (2020). Författarna belyser vuxenutbildning som en väldigt personlig aktivitet men samtidigt som en mångmiljardindustri. Fältet är stort och omfattar många olika slags utbildningar och seminarier men det som enar de alla och samtidigt skiljer de från annan utbildning är fokuset på vuxna som studenter. På sida ix beskriver författarna på följande sätt det som är viktigt att veta för att underlätta vuxenlärande:

To facilitate the process of learning, it is especially important to know who the adult learner is, how the social context shapes the learning that adults are engaged in, why adults are involved in learning activities, how adults learn, and how aging affects learning ability.

Författarna bygger sina resultat på flera hundra studier och enkäter riktade mot de som deltar i olika slags vuxenutbildningar i USA samt tidigare forskning, teorier och litteratur om vem det är som deltar i vuxenutbildning, varför och vad de då studerar. Enligt dem uppger de flesta deltagarna många olika anledningar till sitt deltagande.

Här nedanför belyses de resultat från studier och forskning boken använder sig av. De tolkningar och resultat som jag använder är från bokens författare, förutom Boshers EPS skala där jag använder primärkällan. Detta beror både på den mängd av studier som boken innehåller och som inte skulle få plats i denna uppsats. Men även att några av dem är svårtillgängliga.

Detta kommer sedan tillsammans med arbetets empiri att utgöra grunden för analys och kommande diskussion.

Arbetsrelaterade motivationer

De allra vanligaste incitamenten folk uppger som anledning att börja läsa i vuxen ålder är arbetsrelaterade. Detta kan vara antingen att skaffa ett nytt jobb eller förbättra sig och sin position i det jobb de redan har. I boken, *Learning in Adulthood: A Comprehensive Guide*, belyses en studie, som utfördes av Förenade nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO), som kom fram till att 90.6% av de som deltog i studien uppgav arbetsrelaterade motivationer som anledning för att de deltog i vuxenutbildning. Arbetsrelaterade motivationer kunde dock vara olika, det kunde handla om någon slag karriäruppträdning eller att skaffa sig högskoleexamen, eller ett lärlingsbevis (Merriam och Baumgartner, 2020).

Undersökningar utförda av The National Center for Education Statistics (NCES) visade att minst hälften av deltagare i vuxenstudier deltar på grund av arbetsrelaterade anledningar. Detta kan bero på att de allra flesta som deltar har jobb och en så stor del av vuxnas identitet ligger i deras jobb. Vilken anledningen än var är det uppenbart i alla resultat att kopplingen mellan folks arbetsliv och deras deltagande i vuxenutbildning är mycket stark (Merriam och Baumgartner, 2020).

Kopplingen mellan arbetsliv och vuxenutbildning har länge varit uppenbar. Året 1965 skrev John W. C. Johnstone och Ramon J. Rivera boken *Volunteers for learning: A study of the educational pursuits of American adults*. Detta var den första nationella studien av vuxnas lärande i USA och har använts som en baslinje som senare studier har jämförts med (Merriam och Baumgartner, 2020). Med studien ville de kartlägga vuxenutbildning och bland annat beskriva deltagarna i både formella och informella studier för vuxna, något de gjorde genom intervjuer med över 12 000 hushåll. Deras resultat visade att arbetsrelaterade skäl var de allra vanligaste motiven för vuxnas lärande (Merriam och Baumgartner, 2020).

Aslanian och Brickell

En av de studier som beskrivs av Merriam och Baumgartner publicerades år 1980 och utfördes av Carol B. Aslanian och Henry M. Brickell. Deras hypotes var att förändringar i livet motiverade vuxna att söka sig till utbildning. Av de 1519 personer som deltog i undersökningen kunde 83% beskriva någon förändring i deras liv som en anledning till att de började studera. Resterande 17% uppgav som anledning längtan efter lärande, sociala skäl eller att förbli mentalt alert.

Personerna som uppgav förändringar som anledning kunde nämna en specifik händelse som utlöste deras övergång till att söka utbildning. Studien kunde sedan dela dessa livsförändringar upp i sju olika kategorier. Den allra största kategorin var knuten till förändringar i personernas karriär, som igen visar det starka sambandet som finns mellan vuxnas arbete och studier. De andra sex kategorierna hade att göra med deltagarnas familjesituationer, sidintresse, konst, hälsa, religion eller medborgarskap (Merriam och Baumgartner, 2020).

I en annan studie, också utförd av Aslanian året 2001, som riktade sig mot deltagare i högre utbildning framkom att 85% att dem uppgav förändringar i deras arbetsliv som anledningen till deras lärande (Merriam och Baumgartner, 2020).

Motivationsorientering

Alla de studier och den forskning som beskrivs här ovanför bygger på självrapporterade data (e. self-reported data). Den forskning som beskrivs här nedanför bygger på andra metoder.

Året 1961 publicerades boken *The incurring mind*, skriven av Cyril O. Houle, som byggde på analys av djupintervjuer med tjugotvå deltagare i vuxenutbildning. Merriam och Baumgartner (2020) belyser Houles forskning i sin bok. Intervjuerna täckte bland annat deltagarnas tidigare erfarenheter av lärande, faktorer som ledde till deras deltagande i vuxenutbildning och deras uppfattning av dem själva som studenter.

Houles resultat visade tre olika orienteringar gentemot inläring (e. learning orientations) hos den vuxna deltagaren. Dessa var målinriktade studenter (e. goal-oriented learners); de som använder utbildningen som ett steg på vägen för att nå ett annat mål, aktivitets inriktade studenter (e. activity oriented learners); de som deltar i utbildning på grund av den sociala aspekten de får ut av det och till sist så är det de utbildningsorienterade deltagarna (e. learning-oriented participants); som är de som vill studera för kunskapens skull (Merriam och Baumgartner, 2020).

Merriam och Baumgartner (2020) förklarar detta med ett exempel om en människa som vill lära sig franska, den målinriktade studenten skulle eventuellt lära sig franska som förberedelse för att åka till Frankrike. Den aktivitets inriktade studenten skulle lära sig franska för att ha något att göra på sin fritid och för att träffa människor med liknande intressen. Den utbildningsorienterade deltagaren har å andra sidan förmodligen helt enkelt alltid velat lära sig ett annat språk.

Många forskare har inspirerats av Houles teori om inlärningsorientering. Den som har gjort den största studien byggd på Houles teorier är Roger Boshier, professor vid Adult Education Reachers Center vid University of British Columbia. Han utvecklade året 1971 en faktoranalytiskt baserad mätning av motiven för deltagande i vuxenutbildning.

Boshier påpekade att många forskare drog den konklusionen att innehållet i den utbildning eller aktivitet personerna deltog i var motivationen för deras deltagande men själv var han tveksam till detta och menade att människor kunde delta av skäl som inte alls var relaterade till det ämne eller kursinnehåll de skulle läsa. Boshier skrev också att det var den enskilda studentens skäl för deltagande som var en viktig utgångspunkt för all forskning som rörde vuxenutbildning. Vidare skrev han att många människor inte kunde uttrycka sina skäl eller anledningar till deltagande i en så komplex aktivitet som vuxenutbildning är. Att nå förståelse om varför studenter inom vuxenutbildning deltar skulle bidra till teoribildning och modeller som kunde förklara deltagande, kasta ett ljus på forskning om bortfall från vuxenutbildning och öka kvaliteten av studieupplevelsen för vuxna. Boshier antog dock att det nästan är omöjligt att undersöka anledningar för delta-

gande som kan nå över olika kulturer och institutioner utan att utveckla ett lämpligt mätinstrument (Boshier, 1971).

För att uppnå detta utvecklade Boshier den första Education Participation Scale (EPS). Han använde sig av 233 slumpmässigt utvalda deltagare i vuxenutbildning från tre institutioner. Utifrån tidigare forskning valde han 48 detaljerade anledningar för deltagande och bad sen sina deltagare att välja på en 9 punktig skala i vilken utsträckning den anledningen påverkade dem att registrera sig till vuxenutbildningen (Boshier, 1971).

År 1991 publicerade Boshier en reviderad version av EPS. Den innehåller fyrtiotvå faktorer som sammanstår av sju huvudfaktorer som var och en innehåller sex komponenter. Boshier sa att dessa fyrtiotvå kategorier var de som överlevde de tester som hade gjorts för att undersöka skalans tillförlitlighet och konstruktionsgiltighet.

Det är den reviderade skalan som kommer att användas i det teoretiska ramverket i denna uppsats.

Dessa sju faktorer och de sex komponenter de innebär är:

1. Kommunikation: språkkunskap, prata bättre, språk, skriva bättre, säga och skriva, seder.
2. Social kontakt: vänliga människor, roliga tider, olika människor, skaffa vänner, nya vänner, nya människor.
3. Förberedelse för utbildning: komplementutbildning, tidigare utbildning, skaffa kunskap, ytterligare utbildning, annan skola, inträde.
4. Professionell framgång: yrkesmässigt mål, förberedelse för jobb, arbetsstatus, bättre jobb, arbetskompetens.
5. Samhörighet med familjen: ändringar i familjen, gemensamma intressen, andra i familjen, hålla jämna steg med barnen, barnens frågor, prata med barnen.
6. Social stimulering: övervinna frustration, ensamhet, fria från tristess, bryta upp rutiner, göra någonting, komma undan relationer.
7. Kognitivt intresse: meningsfullt liv, allmänbildning, glädjen av lärande, undersökande sinne, söka kunskap, utvidga sinnet.

Metod

I följande kapitel kommer jag att beskriva och motivera uppsatsens metod, beskriva tillvägagångssätt och diskutera dess kvalitet. Uppsatsens metodologi en hermeneutisk arbetsprocess.

Metodansats

Hermeneutiskt perspektiv

Syftet med uppsatsen är att försöka förstå personliga incitament som ligger bakom det beslut hos individer, som inte tidigare avslutat gymnasieutbildning, att gå tillbaka till skolan som vuxen och därför anser jag att hermeneutik med inriktningen allmän tolkningslära är ett lämpligt perspektiv.

Hermeneutik används när syftet är att få tillgång till, tolka, förstå och förmedla individers upplevelser. Individerna ska ha ett visst utrymme att själva välja vad de vill prata om även om det får vara inom en viss ram. Den allmänna tolkningsläran används för att försöka förstå men inte förklara den enskilda individens incitament (Fejes och Thornberg (Red.), 2015). Empirin kommer att bestå av transkriberade intervjuer vilket därmed blir det material som ska analyseras och tolkas.

Inom hermeneutiken kan forskaren användas som ett verktyg för att komma åt förståelsen genom att tolka ämnet (Fejes och Thornberg, 2015). Därför har det varit viktigt att jag var medveten och öppen om min förförståelse om ämnet, detta gjorde jag genom att reflektera kring den förkunskap jag har och genom att utöva reflexivitet. Med det menar jag att jag hela tiden försökte vara medveten om att det finns mer än ett sätt att förstå och tolka ämnet och jag strävade efter att betrakta det från olika synvinklar samt strävade efter att göra ämnet transparent för läsaren i enighet med det Alvesson beskriver (2011).

Förförståelse

I hermeneutiken är forskaren ett redskap för att nå förståelse av ämnet genom tolkning och därför är det viktigt att forskaren reflekterar kring vilken förkunskap hen har i början av forskningsarbetet (Fejes och Thornberg, 2015). Forskaren ska utöva reflexivitet

kring hur hens arbete påverkas av sin person och roll och uppvisa det på ett transparent sätt för läsaren av arbetet (Alvesson, 2011). Forskarens medvetenhet kring sin förförståelse kan vara en tillgång men också ett hinder och stå i vägen för öppenhet och erhållandet av nya perspektiv (Fejes och Thornberg, 2015).

Mitt intresse för ämnet har lagt grunden för utformningen av uppsatsen syfte samt påverkat den riktning den har tagit. Min förförståelse som forskare inför denna uppsats har utvecklats över åren, den kommer delvis ifrån de kurser jag har läst under mina tre års studier inom Lunds Universitets Beteendevenskapsprogram och delvis från mina livserfarenheter. Jag har själv läst vid *Háskólabrú Keilis*, dock med helt andra förutsättningar än intervjupersonerna och i min personliga omgivning finns det några människor som har börjat utbilda sig i vuxen ålder. Jag har ansträngt mig för att vara medveten om och reflektera över hur detta kan ha påverkat mitt arbete.

Som Per- Johan Ödman (2016) beskriver det kan den hermeneutiska forskningsprocessen liknas vid en spiral. Med hjälp av sin förförståelse ska forskaren tolka sina intervjupersoners berättelse, detta genererar sen en ny förförståelse hos forskaren som då har skapat en ny uppfattning som ger forskaren en ny förförståelse inför tolkningsarbetet. Forskaren har då gått ett varv i den hermeneutiska spiralen. Ödman hävdar att detta ska ge en tydligare tolkning av empiri.

Under arbetets gång har jag gått några varv i den hermeneutiska spiralen. Jag har ansträngt mig för att vara medveten och kritisk till min förförståelse som har både ändrats och fördjupas från början av detta arbete.

Tillvägagångssätt

I detta kapitel belyses de tillvägagångssätt, urvalsprocesser och genomförandet av intervjuerna, som användes för att göra studien.

Urval

Urvalet i undersökningen är i första hand avsiktligt, med det menas att jag letade efter personer som uppfyllde specifika element som jag anser representera den grupp jag ville

undersöka (Check, J. och Schutt, R., 2012). Som jag tidigare beskrivit så begränsade jag mitt urval till de personer som har examinerats från *Háskólabrú Keilis*. Detta gjorde jag för att det är den skolan som öppnar för flest möjligheter.

Mitt urval är därmed två kvinnor och två män som avslutade gymnasial komplementutbildning, som också benämns förberedelse för akademiska studier, från *Háskólabrú Keilis* efter 35 års åldern. Anledningen till åldersbegränsningen är att jag ville intervjua folk som har varit borta från utbildning över en lång tid, inte de som har tagit en kort paus och sen återvänt.

Jag la ut en delbar annons på Facebook (bilaga 1) och därigenom blev jag kontaktad av tre kvinnor och en man. En av kvinnorna är jag bekant med och jag utförde en pilotintervju med henne. Resultaten från pilotintervjun är inte en del av empirin i denna uppsats men det hjälpte mig att omformulera några av mina frågor och hitta på nya. Det var också igenom henne som jag hittade en man till för att intervjua. Att få deltagande i studien att rekommendera andra deltagare kallas för snöbollsurval och kan förenkla processen att hitta intervjupersoner men samtidigt kan detta påverka urvalet som kanske inte blir lika brett som det annars kunde bli (Check, J. och Schutt, R., 2012).

Intervju som metod

Inte all data är lämplig för att tolkas hermeneutiskt, lämpligast är att det empiriska materialet har gett informanterna utrymme för att utveckla sina tankar om ämnet utan att forskaren styr för hårt (Fejes och Thornberg, 2015). Därför blev den kvalitativa metoden jag valde att använda mig av, semistrukturerade intervjuer. Jag anser att det är den bästa vägen att gå för att komma till förståelse av de personliga upplevelserna som ledde till intervjupersonernas beslut att börja studera i vuxen ålder.

En semistrukturerad intervju innebär att jag hade några förbestämda frågor och punkter som jag ville att intervjupersonerna kommenterade och diskuterade men jag strävade ändå efter att få intervjun att flyta naturligt med öppna frågor för att få varje individs personliga situationer och synpunkter. En intervju definieras ibland som ett samtal med ett syfte, men även om intervjuarna tänker sig att samtalet formas av viljan att få kun-

skap är det inte givet att det är det som händer i den aktuella sociala situationen (Alvesson, 2011).

Jag är medveten om hur begränsat det material är som kan fångas genom intervjuer, det är omöjligt att få tillgång till intervjupersonernas tankar. Tillgången blir enbart det som de är benägna att uttrycka. Uppfattning av de svar som ges kan också variera från sin ursprungliga mening. För att försöka komma runt detta ställde jag samma frågor sporadiskt på olika sätt för att se om svaren förändras samt var noga med att fråga om jag hade förstått svaren rätt i enlighet med Alvessons rekommendationer (2011). I bilaga 2 finns den intervjuguide som jag använde mig av i alla intervjuerna. Jag behövde aldrig ställa varje fråga skriven på guiden för att många av svaren kom av sig själv genom samtalet samt annan information som jag inte hade frågor om i min intervjuguide.

Från början hade jag en ambition om att resa till Island och ta mina intervjuer ansikte mot ansikte, men på grund av rådande situationer och de reserestriktioner som finns i världen när detta skrivs blev jag tvungen att omboka med mina intervjupersoner och utföra intervjuerna via Skype. Jag är medveten om att detta inte är optimalt. En ansikte mot ansikte intervju skulle skapa bättre förutsättningar för ett givande samtal (Alvesson 2011). Det är svårare att skapa en ”samtals” stämning snarare än en fråga och svara intervju genom elektroniska apparater. Jag upplevde ändå att intervjuerna var givande och att intervjupersonerna kände sig bekväma med att prata fritt.

Databearbetning

Det finns ingen generell arbetsmodell eller arbetsgång när det gäller analys- och tolkningsprocessen inom hermeneutisk forskning (Fejas och Thornberg (Red.), 2015). Efter varje intervju blev de transkriberade i sin helhet för att underlätta analys och tolkningsarbetet i enlighet med Alvessons rekommendationer (2011). Intervjuerna utfördes på isländska och har inte översatts till svenska förutom de delar som används som citat i uppsatsen. Redan under arbetet med transkriberingen tilldelades intervjupersonerna kodnamn för att säkerställa deras anonymitet, andra saker som till exempel bostadsort blev också ändrade när det bedömdes nödvändigt, utan att det kunde påverka uppsatsen resultat på något sätt.

När alla intervjuer var genomförda och transkriberade lästes materialet igenom och jag letade efter mönster i texterna för att se om jag kunde hitta likheter och återkommande teman och det var sen utifrån dessa teman jag började leta efter litteraturer och forskning.

Etiska överväganden

Enligt det *Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet* ska forskare hålla sig till forskningsetiska principer. Detta innebär först och främst fyra huvudkrav som är informationskrav, samtyckeskravet, konfidentialitetskrav och nyttjandekrav (Vetenskapsrådet u.å).

Informationskrav syftar till att forskaren ska upplysa deltagarna om undersökningens syfte. Samtyckeskrav syftar till att forskaren måste informera deltagaren att deltagande är frivilligt och att det går att avbryta det när som helst. Konfidentialitetskrav syftar till att forskaren ska förklara i vilken utsträckning resultaten kommer att vara anonyma och hur forskaren kommer att uppfylla det. Nyttjandekrav syftar till hur forskaren ska använda det material som hen får tillgång till och vilka andra som kommer att ha tillgång till materialet (Vetenskapsrådet u.å).

Jag anser att jag har uppfyllt dessa krav med att börja varje intervju med att upplysa mina intervjupersoner om alla dessa aspekter (se bilaga 2) samt med att skydda deras identitet på olika sätt som jag belyste i databearbetnings kapitlet. Efter att denna uppsats publicerats kommer alla inspelningar och annat material som kan kompromissa anonymiteten att raderas.

Jag har också följt Vetenskapsrådets (u.å) rekommendation om att fråga deltagarna om de vill få upplysningar om forskningens resultat och upplyst dem om var uppsatsen kommer att publiceras.

Jag bedömer det inte som så att informationen som framkommer i denna uppsats är etiskt känslig eller kan tolkas som negativ för mina intervjupersoner. Detta visar sig kanske bäst i det faktum att alla intervjupersonerna tog, på eget initiativ, kontakt med mig efter att de fick veta vad undersökningen handlade om.

Resultat och analys

I kommande avsnitt redogörs för de fyra intervjuerna som utgör uppsatsens empiri. Resultaten analyseras och kopplas till de teorier och studier som utgör det teoretiska ramverket i denna uppsats. Direkta citat från intervjuerna kommer att användas för att belysa resultaten.

Sammanfattning av intervjuerna

Som tidigare har framkommit fick alla intervjupersonerna kodnamn för att skydda deras identitet, de är Sven, Peter, Maria och Sara och samtliga kallas de för intervjupersoner.

Alla intervjupersonerna hade det gemensamt att beskriva att de hade upplevt stöd och motivation från sin familj och vänner inför sitt beslut att börja läsa hos *Háskólabrú Keilis*. Tre av de var gifta och alla hade de barn i olika åldrar som bodde hemma under den tid de pluggade.

De beskrev alla att ha upplevt det som svårt att gå tillbaka till skolan, de hade dåliga minnen av skolan innan och jag la märke till att varenda en av dem nämnde speciellt ängslan över att behöva lära sig matte igen och samtliga hade stått i den tron att det skulle bli det svåraste för dem. Alla sa ändå att skolgången hade varit värd alla svårigheter, detta belyses kanske bäst i att alla hade börjat läsa på högskolenivå direkt efter avslutning av *Háskólabrú Keilis*. Som svar på min fråga bekräftade alla att de rekommenderar andra i liknande situation som de befann sig i innan att göra det samma och utbilda sig.

Alla intervjupersonerna uppgav många anledningar och berättade om olika situationer och upplevelser som ledde till deras beslut.

Redan i själva intervjuprocessen började jag märka tydliga mönster i intervjupersonernas svar, igenom kodningen och tolkningsarbetet framstod det sen tre incitament som märkbart hade spelat en huvudroll i samtliga intervjupersonernas beslut. Dessa var ar-

betsrelaterade skäl, förändringar i livet och längtan efter utbildning. Nedanför belyses varje incitament mer detaljerat.

Arbetsrelaterade skäl

Alla intervjupersonerna hade det gemensamt att de nämnde längtan efter en starkare position på arbetsmarknaden eller ett ”bättre” jobb som den största anledningen för att gå tillbaka till skolan. Tre av dem hade fast anställning när de bestämde sig för att börja på *Háskólabrú Keilis* som stämmer överens med tidigare forskning som visar att det är troligare att personer med fast jobb deltar i vuxenutbildning.

Maria hade jobbat som lärarassistent i många år på olika arbetsplatser, hon sa att hon trivdes i jobbet och hade gärna fortsatt jobba med det men hade börjad tröttna på att känna sig utbytbar.

Maria: Sen blev jag avskedad p.g.a. nedskärningar, inte första gången, och det var då som jag bestämde mig för att börja på Háskólabrú Keilis, bara för att jag ville ha ett säkrare jobb.

Sven sa att han alltid hade gillat att arbeta mycket, han trivdes bra och tyckte om att ha mycket att göra.

Sven: Ja, man får naturligtvis inte lika bra arbete, du vet, när du inte har någon examen.

Sara hade arbetat med många olika jobb igenom livet. Som svar på min fråga sa hon att tidigare i livet hade hon aldrig direkt funderat så mycket över vad hon egentligen ville jobba med, ett jobb var bara ett sätt att försörja sig.

Sara: Jag var typ bara en kvinna utan examen, jag skulle aldrig få något bra jobb och det skulle alltid bara vara ett slit och släp [...] Jag har aldrig haft något drömjobb, men jag gillar många saker och jag tänkte att med en utbildning så skulle jag ha större möjligheter att hitta ett roligt jobb.

Peter arbetade redan inom det område han önskade sig, men han kände sig underskattad i sitt jobb, han ville utvecklas vidare inom arbetsplatsen men fick inte möjligheten att göra det.

Peter: *Jag ansökte om biträdande chefsposition vid boendet jag arbetade hos, och de krävde högskoleexamen även om jag hade många, många, många års erfarenhet [...] jag var typ som en obetald chef över dessa tjugoåringar, min chef sa hela tiden typ "du har så mycket erfarenhet kan inte du vägleda dem lite?" men jag fick aldrig någonting tillbaka.*

Peter berättar vidare att han fick det bekräftat hos sin chef att om han avslutade sin utbildning skulle han få det jobbet.

Att vuxnas arbetsliv spelar en stor roll i deras beslut att delta i vuxenutbildning visade sig starkt i alla de undersökningar som hänvisas till i *Learning in Adulthood: A Comprehensive Guide* (Merriam och Baumgartner, 2020).

Det visade sig att längan efter nytt jobb eller att utvecklas inom sitt nuvarande jobb var det största incitamentet för deltagarna. Aslanian studie om förändringar visade också att förändringar i människors arbetsliv var den vanligaste anledningen till att deltagarna sökte sig till vuxenutbildning (Merriam och Baumgartner, 2020).

Dessa resultat kan också förklarats med Houles teori om orientering gentemot inläring. Om vi utgår från den skulle intervjupersonerna beskrivas som målinriktade studenter, eftersom de vill använda studierna för att nå ett annat mål i livet, nämligen ett bättre jobb (Merriam och Baumgartner, 2020).

Om man sen går efter Boshier EPS där kategorin 'professionell framgång' kunde innebära både längtan efter att förbättra sin jobbsituation och att skaffa sig ett bättre jobb är det uppenbart att alla intervjupersonerna faller under den kategorin (Boshier, 1991).

Förändringar i livet

Alla intervjupersonerna beskrev en eller flera förändringar i sina liv som hade bidragit till deras beslut att börja utbilda sig.

För Peter blev det en milstolpe i livet när han fyllde fyrtio, han började analysera livet och fundera mycket på nästa kapitel. När han sen samtidigt gick igenom olika förändringar i sitt liv bestämde han sig för att äntligen ta steget han hade funderat över i så många år.

Peter: Jag var i väldigt många år på väg, jag var typ hela tiden "nu skall jag tillbaka till skola, nu skall jag tillbaka" [...] Det var lite av ett, "förändringarnas år", 2017, jag flyttade till en ny ort, jag började jobba på ett nytt boende och sen fyllde jag fyrtio och jag bara "neej jag kan inte mer, det blir nu".

Sara gick igenom många stora förändringar i sitt liv på relativt kort tid och som hon beskrev det så vände det upp och ner på livet och påverkade allt hon gjorde därefter.

Sara: Vi hade ganska nyligen flyttat till en ny ort när min man fick cancer och sen dog han och plötsligt satt jag där helt ensam med mina barn, utan utbildning i ett jobb jag inte trivdes med och sen kom finanskrisen, jag hade typ inget, det bara... något behövde helt enkelt ändras.

Som tidigare har framkommit har Sven arbetat mycket i sitt liv och ofta i fysiskt ansträngande arbete, när han sen började tröttna med åldern blev drömmen om ett arbete som inte var lika ansträngande för kroppen stark. Förändringarna i hans fysiska hälsa var med andra ord en del av det som ledde fram till hans utbildning.

Sven: [...] och jag har naturligtvis alltid jobbat riktigt mycket och hårt och hade börjat bli så dålig och öm i kroppen, så jag började tänka på ett bekvämare jobb åt mig.

Att förändringar i livet har spelat en så pass stor roll i intervjupersonernas beslut stämmer överens med Asilianian och Brickells studie som beskrev att 83% av alla deltagarna kunde nämna specifika förändringar som ledde till att de sökte sig till utbildning, alla mina intervjupersoner hade det gemensamt att nämna minst en förändring. Förändringarna som nämndes här ovanför stämmer överens med de mindre kategorierna som framkom i Asilianian och Brickells studie; familjesituation, och hälsa. Svens fysiska hälsa förändras sakta över tid och Saras familjesituation ändrades drastiskt. Som tidigare framkom var det Marias avskedning från jobbet som ledde till att hon började läsa igen. Hon och Peter faller där med under det allra vanligaste skälet enligt Asilianian och

Brickell, livsförändringar kopplade till personers karriär (Merriam och Baumgartner, 2020).

Dessa förändringar ledde också ibland till ny längtan som hos Sara till exempel, efter att hon hade förlorat sin man upplevde hon ensamhet. Hon tänkte att i och med att börja läsa på *Háskólabrú Keilis* skulle hon vara i en helt ny miljö med nya människor som skulle kunna bryta hennes isolering.

Sara: *Jag var lite bara på en plats i livet som jag inte ville vara på... jag ville helt enkelt göra någonting för mig.*

Saras tankegång rimmar med en av kategorierna på EPS, det är 'social stimulering', med det menas att hennes incitament var att hon ville göra någonting för att övervinna sin frustration och bryta sin ensamhet.

Längtan efter utbildning

Längtan efter utbildning var något som tre av intervjupersoner beskrev att de haft i bakhuvudet i många år. De var övertygade om att utbildning skulle ge dem något mera i livet, det kunde vara allmänbildning, ökat självförtroende, starkare grund att stå på och bredare perspektiv.

Även om Sara inte hade drömt om något specifikt jobb hade hon ändå längtat efter utbildning som hon trodde skulle leda till allmänbildning på de flesta områden.

Sara: *...och jag hade alltid önskad mig att läsa någonting, jag hade också någon slags tro på att de som hade högre utbildning visste allt, jag ville också veta allt. Jag vet nu att det inte är så enkelt, så jag lärde mig i alla fall det.*

Sven beskrev sin arbetsplats som homogen, där alla tänkte likadant och pratade konstant om samma ämnen. Han sa att han ofta blev lite uttråkad av detta och undrade om det inte skulle löna sig att höra fler åsikter om saker och ting.

Sven: *Jag ville ha bredare perspektiv, jag visste att världen inte kunde vara så svartvit som det ofta verkade vara, men jag typ... jag behövde hjälp för att skaffa mig det, perspektivet menar jag.*

Peter upplevde ofta frustration på jobbet, han ansåg att hans erfarenheter inte var värderade lika högt som han ansåg att de skulle vara. Han tolkade det som att hans brist på utbildning gjorde att han inte hade tillräckligt stark grund att stå på.

Peter: Jag önskade ofta att de skulle lyssna mer på vad jag sa i jobbet till exempel, även om jag visse vad jag pratade om så lyssnade de ju inte för jag hade inte beviset att jag visste, och jag trodde att om jag utbildade mig så kunde jag argumentera bättre för min visshet.

När Maria fick frågan om hon fick stöd från sin omgivning när hon berättade om vad hon hade tänkt göra svarade hon ja att hennes familj hade stöttat henne men tillade sen: *[...] det var ju absolut några, några människor som bara "vad? ska du utbilda dig nu, kommer det att löna sig?" men jag kände liksom, kunskapen och den erfarenheten detta kommer att ge mig är något som ingen kommer att kunna ta ifrån mig och det gillade jag.*

De som inte uppgav arbetsrelaterade anledningar i Asilanian och Brickells studie nämnde ofta längtan efter utbildning, sociala skäl eller att förbli mentalt alert som anledning (Merriam och Baumgartner, 2020) och svaren här ovanför stämmer överens med det.

Enligt detta så faller också alla intervjupersonerna under Houles sista kategori, lärarorienterade deltagare, de som söker sig kunskap för kunskapens skull (Merriam och Baumgartner, 2020). Deras önskan om allmänbildning och längtan efter att kunna utvidga sitt sinne samt deras uttryck om glädjen de antog att lärandet skulle tillföra dem utgör de komponenter som faller under deras kognitiva intresse enligt ESP (Boshier, 1991).

När intervjupersonerna fick frågan om de redan innan de började på *Háskólabrú Keilis* hade bestämt sig för att vidareutbilda sig svarade alla ja. Två av dem hade redan bestämt sig för vilken utbildning de ville till.

Peter: *Sen jag var kanske 17 år gammal har jag velat vara socialpedagog och Háskólabrú Keilis blev helt enkelt en bro för mig att nå dit, det var det jag ville, jag ville läsa det.*

Maria: *Som sagt, i början skulle jag inte alls läsa hos Háskólabrú Keilis, jag skulle bara ta Menntastoðir¹ og sen gå direkt till Universitet, jag vill ta den korta vägen. Men jag hade inte tillräckligt med poäng så då bestämde jag mig för att bara köra på.*

Dessa svar stämmer överens med Boshiers ESP. Kategorin 'förberedelse för utbildning' innehåller bland annat komponenterna; ytterligare utbildning, komplementutbildning samt tidigare utbildning. De två första komponenterna kan väl passa med ovannämnda svar men den tredje syftar till att personer på något sätt vill kompensera för sin tidigare skolgång eller brist på utbildning.

Intervjupersonerna hade det också alla gemensamt att nämna att de hade tyckt deras tidigare skolgång var jobbig eller att de hade upplevt det som att de hade misslyckats med det på något sätt.

Peter: *Det var alltid den där jävla matten, i många år trodde jag att jag bara var en sådan människa som inte kunde lära sig matte, men sen hade jag träffat så många idioter som hade gymnasieexamen och jag tänkte bara "om de kan då måste jag också kunna."*

Maria: *Nej, jag var ju ingen sådan duktig student när jag var yngre, och jag var livrädd för att börja plugga matte igen, men jag menar, common, jag säger till mina döttrar att de kan allt som de vill, gäller inte det samma för mig?*

Sven hade fått höra igenom åren att han inte kunde lära sig, även om han sa att han visste att han kunde så hade det påverkat honom.

¹ Förklaring finns i Bakgrund.

Sven: *Jag tror att det var min pappa som sa till mig "du kommer aldrig att bli något" och jag sa bara "ja, men jag gillar ju att jobba i fisk", men jag ville alltid visa att jag kunde lära mig, det var en sådan dröm att gå till universitet och utexamineras i något.*

Utifrån detta kan man dra den slutsatsen att alla intervjupersonerna hade det gemensamt att deras längtan efter högre utbildning och viljan att kompensera för brist på tidigare utbildning, var en av de stora orsakerna till att de började plugga på *Háskólabrú Keilis*.

Övriga resultat

Här nedanför redogör jag för de resultat som inte var lika starkt representerade hos samtliga intervjupersoner och diskuterar de delar av teorin som inte visade sig i mina intervjuer.

Båda kvinnorna som blev intervjuade beskrev att de hade ofta upplevt sig osäkra i att prata inför andra och stå för sina åsikter, männen nämnde inte detta. Kvinnorna ansåg att de som hade en utbildning måste ha bättre förståelse än de själva om nästan alla saker och att det ofta var bättre att vara tyst än att visa sina okunskaper. De hoppades att en utbildning skulle hjälpa dem att vara tryggare i att uttrycka sig själva.

Sara: *Jag visse att jag skulle behöva presentera inför klassen och det gjorde mig livrädd, men samtidigt så ville jag vara starkare, jag ville lära mig att hantera sådana situationer... phuff det är inte alls för mig men det gjorde mig starkare!*

Maria beskrev sig själv innan studierna som människobehagare (e. people pleaser), hon ansträngde sig för att behålla freden och sa inte emot folk när hon var oense för att hon inte hade tillräckligt med självförtroende.

Maria: *Jag ville också våga säga mina åsikter, det gjorde jag inte ofta innan, jag kanske tänkte någon sak men vågade inte säga emot någon som jag kanske visste var väl utbildad, de måste ju veta mer än jag. Jag ville läsa så att jag också kunde veta och våga säga.*

ESP kategorin 'samhörighet med familjen' innebär bland annat komponenterna; samhörighet, andra i familjen och att hålla jämna steg med barnen. Två av intervjupersonerna började sin vuxenutbildning samtidigt som deras barn var i gymnasieskolan, och båda nämnde att de alltid hade värderat utbildning högt när det gällde deras barn och att en del av deras incitament var att vara goda förebilder för sina barn.

Maria: Jag tror att detta var väldigt positivt för mina döttrar, att kunna se sin mamma typ kämpa sig igenom skolan, 38 år gammal, det var väldigt positivt för dem, det kan jag se, mellandottern som ska ta studenten nu har dyslexi och hon fick bara ta det i sin egen takt, om mamma kunde när hon var 38 så var pressen på henne inte lika stor.

Sven: Ja alltså jag och mina barn gick på gymnasiet samtidigt, jag gjorde mina hemläxor varje kväll långt in på natten och de trodde nog att jag var lite knäpp. Men det var bra för oss alla tror jag, de kunde se att jag hanterade skolan precis som allt annat jobb jag hade haft.

Dessa anledningar går ihop med att 'hålla jämna steg med barnen'. Peter berättade att han upplevde att nästan alla andra i hans familj hade en högre utbildning och att det var något som han ville leva upp till, med andra ord känna samhörighet med familjen.

Peter: Ja.... jag kommer alltså från en så stor familj och allt mitt folk är högutbildat, mycket intelligenta och sådant, det var ju ett stort incitament menar jag.

Den enda kategorin på EPS som inte blev representerad var 'social kontakt'. Saras svar om att hon önskade sig en helt ny miljö med nya människor, som beskrevs här ovanför, kunde möjligen passa in i denna kategori. Jag tolkade dock hennes svar som att hennes incitament var en längtan efter att bryta upp ensamhet och rutiner för att bli fri från tristess men inte en önskan om att skaffa sig nya vänner som 'social kontakt' kategorin innebär. Med det sagt då tycker jag att det är ett problem med EPS att dessa två kategorier är snarlika och hur svårt det kan vara att skilja emellan dem.

Houels andra kategori, 'aktivitets inriktade studenter' hade inte heller någon representant bland intervjupersonerna i denna uppsats.

Ingen av intervjupersonerna i denna uppsats uppgav att de deltog i vuxenutbildning enbart för att ha något att göra på sin fritid, för att träffa folk med liknande intresse eller att skaffa sig nya vänner.

En trolig förklaring till detta är att urvalet i denna uppsats begränsades vid personer som läste komplettering för gymnasieskolan som sent skulle kunna kallas för fritidssysselsättning medan både Houles teori och EPS täckte en bredare definition av vuxenutbildning som också innehöll kurser och studiecirklar av olika slag som mer sannolikt är något människor går på i sin fritid.

Diskussion och slutsats

Som framkom i metod delen har jag själv läst vid *Háskólabrú Keilis* och även om jag var mycket yngre än intervjupersonerna i denna uppsats och där på helt andra förutsättningar så är inte möjligt att komma ifrån att det har påverkat mitt genomförande och förförståelse av ämnet.

Under min tid där lärde jag mig känna många vuxna som var i liknande situation som intervjupersonerna och hörde dem berätta om några av sina erfarenheter och upplevelser av till exempel tidigare skolgång. Det var bland annat detta som formade mina intervjufrågor och när jag sen utförde min pilotintervju med en av de som jag kände från min tid i *Háskólabrú Keilis*, ändrades och fördjupades min förförståelse ännu mer. Som tidigare framkommit är resultaten från den intervjun inte med i denna uppsats men den påverkade intervjufrågorna mycket. Det var till exempel utifrån det samtalet som jag la till frågan om vilket värde utbildning hade för intervjupersonerna innan de började vuxenutbildning. Svaren på den frågan var det som överraskade mig mest, att samtliga intervjupersoner upplevde att de inte togs på lika stort allvar som andra på grund av deras brist på utbildning och deras tro att utbildade människor hade på något sätt ett bättre grepp på livet och tillvaron.

Urvalet i denna uppsats är mycket snävt och dessa resultat kan därför inte tolkas som skildrande för vuxna studenter i allmänhet. Det är dock icke desto mindre intressant att se hur väl resultaten stämde överens med de teorier och studier uppsatsen grundar sig på, även om de flesta har gjorts för många år sen och bygger alla på olika metoder med olika stora urval.

EPS har inte utvecklats i nästan 30 år och den skapades i en annan kultur än den isländska, den bygger dessutom på en ännu äldre teori från Houle om orienteringar gentemot inlärning. Skalan användes i denna uppsats för att strukturera innebörden i fyra kvalitativa intervjuer som naturligtvis är ett väldigt litet urval jämfört med det som användes för att skapa den. Att det ändå kom fram så pass stora likheter indikerar att

skalan kan ha en god prediktiv validitet, det vill säga att den är ett bra redskap för att förstå vilka incitament som ligger bakom beslutet för en vuxen att börja utbilda sig.

Boken *Learning in Adulthood: A Comprehensive Guide* (Merriam och Baumgartner, 2020). hade redan sammanfattat de vanligaste anledningarna från hundratals studier som använde sig av självrapporterade data. Varenda av dessa studier visade att arbetsrelaterade anledningar var de allra vanligaste incitamenten för att vuxna sökte sig till utbildning. Även Aslianian och Brickels studie, som utgick ifrån att det var förändringar i människors liv som spelade den största rollen kom fram till att det var de förändringar som skedde inom arbetslivet som var av störst vikt (Merriam och Baumgartner, 2020).

Det är uppenbarligen inte en gemensam anledning som ligger som incitament bakom det som ledde till att intervjupersonerna i denna uppsats började läsa hos *Háskólabrú Keilis*, utan det var en blandning av olika anledningar och incitament. Men när det är sagt så var utbildnings- och arbetsrelaterade incitament det som enade alla intervjupersonerna och förändringar i deras liv en av anledningarna som fick igång dem.

Huvud incitamenten hos intervjupersonerna var att använda *Háskólabrú Keilis* som en bro för att komma in på universitet och ta en utbildning som skulle stärka deras position på arbetsmarknaden. Svar på uppsatsens forskningsfråga är därmed att det är många olika anledningar och incitament som ligger bakom vuxnas beslut att börja utbilda sig men den största är målinriktad anledning med arbetsrelaterade incitament.

En möjlig förklaring till denna starka koppling mellan arbetsliv och vuxenutbildning är hur starkt vuxnas identitet är knuten till deras arbete. I denna uppsats är det viktigt att ha situationen på Island i åtanke, för att det inte enbart är en fråga om att kunna skaffa jobb för att försörja sig. Som framkommer i bakgrundsdelens har lågutbildade personer på Island det relativt lätt för att skaffa jobb på grund av den låga arbetslösheten (Hagstofa Íslands, 2020). Detta handlar därför förmodligen mer om en längtan efter att skaffa ett jobb som man upplever att passar bättre till sin identitet, eller som man kan använda för att skapa sig en ny identitet. Om vi antar att vuxnas incitament för att utbilda sig är så tätt knutna till arbetslivet som det verkar vara kan man inte undvika att

fundera över på vilket sätt den kunskapen kan användas för att underlätta för de vuxna som vill utbilda sig. Om hela systemet kring vuxenutbildningen anpassade sig mer till vuxnas vardag, styrdes av deras intresse och behov för att utbilda sig och skapa sin egen identitet och mindre av arbetsmarknadens behov av utbildad arbetskraft är det möjligt att det skulle bli lättare att få människor att delta i vuxenutbildning. Som det ser ut på Island i dag är det för det mesta yrkesutbildning som får stöd från arbetsmarknaden, och det är då för att svara på marknadens behov av arbetskraft, inte för att uppfylla människors behov av en känsla av fullbordande. Facken på Island har redan mycket med vuxenutbildning att göra men de bidrar inte till förberedelse för akademiska studier. Facken skulle kunna underlätta för sina medlemmar om de jobbade mer mot att stödja deltagande i vuxenutbildning som liknar *Háskólabrú Keilis*.

Men det är inte nog att enbart fokusera på att öka tillgängligheten. Erbjudandena måste också möta de vuxna som deltar i utbildning med svar vid de incitament de har för att delta.

En aspekt som skulle vara intressant att utforska i detta sammanhang är skillnaden mellan köns incitament. Jag uppmärksammade att det var enbart kvinnorna som uttryckte att de ville förbättra sin kommunikationsförmåga, i deras fall den språkliga. Deras beslut att söka utbildning verkar därför delvis ha varit ett sätt att stärka sitt självförtroende, männen nämnde inte något som antydde liknande tankegångar. Detta blev speciellt märkbart eftersom detta är den enda kategorin som bara nämndes av det ena könet. Detta kan ha väckt min uppmärksamhet eftersom det passar vid Arnardóttirs (2004) tidigare forskning på Island samt de teorier som diskuteras i Dickerson och Taylors (2000) artikel om att kvinnor upplever att de måste kämpa hårdare än män för att tas på allvar. Frågan är om de som utför vuxenundervisning inte måste vara medvetna om denna och övriga skillnader som kan förekomma, för även om det är arbetet som driver båda könen till vuxenutbildning var det ändå av olika incitament.

Vuxenpedagogik är ett vetenskapligt område och det finns många fler aspekter av den som skulle vara spännande att forska i. Med det sagt är den praktiska pedagogiska delen av vuxenutbildning inte minst lika betydelsefull och därför är det viktigt att förstå varför

vuxna människor söker sig till utbildning. Om vi förstår det kan det vara lättare för de som har ansvar för tillförsel av vuxenutbildning på alla nivåer och inte minst de som undervisar vuxna att möta dem med rätta förutsättningar och göra hela processen lärorikare och meningsfullare.

Referenser

- Alvesson, M. (2011). *Intervjuer: genomförande, tolkning och reflexivitet* (1. uppl.). Liber.
- Arnardóttir, Jóhanna R. och Jónasson, Jón, T. (2004). Gildi menntunar í lífi fullorðins fólks. *Tímarit um menntarannsóknir*. 129–143.
- Árnason, H., Valgeirsdóttir, H. och Sigurðardóttir, S. (2010). Hvers vegna koma þau ekki? Þátttaka fólks með stutta formlega skólagöngu. *GÁTT- ársrit Fræðslumiðstöðvar atvinnulífsins*. Hämtad frá: <http://frae.is/gatt-2010/>
- Boshier, R. (1971). Motivational orientations of adult education participants: A factor analytic exploration of Houle's typology. *Adult Education*, 21(2), 3–26. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1177/074171367102100201>
- Boshier, R., och Collins, J. B. (1985). The Houle Typology After Twenty-Two Years: A Large-Scale Empirical Test. *Adult Education Quarterly*, 35(3), 113–130. <https://doi.org/10.1177/0001848185035003001>
- Check, J. och Schutt, R. (2012). *Research methods in education*, 91-113. London: SAGE Publications, Inc. doi: 10.4135/9781544307725
- Dickerson, A., och Taylor, M. A. (2000). Self-Limiting Behavior in Women: SELF-ESTEEM AND SELF-EFFICACY AS PREDICTORS. *Group and Organization Management*, 25(2), 191.
- Eriksson, L., Larsson, S. och Zackrisson, K, S. (2009). Hur formas egentligen vuxnas undervisning? I Dahlgren, M, A och Carlson, I. (Red.), *Lärande på vuxnas vis – vetenskap och beprövad erfarenhet*, 79–99. Lund: Studentlitteratur AB
- Fejes, A., och Thornberg, R. (2015). *Handbok i kvalitativ analys* (2., utök. uppl.). Liber. Fræðslumiðstöð atvinnulífsins. (u.å. 1). *Raunfærni - Raunfærnimat*. Hämtad 5. april. 2020 frá: <http://frae.is/wp-content/uploads/2017/12/b%C3%A6klingur-raunf%C3%A6rni.pdf>
- Fræðslumiðstöð atvinnulífsins. (u.å. 2). *Starfstengdar námskrár*. Hämtad 5. april. 2020 frá: <https://frae.is/namskrar/starfstengdar-namskrar/>

- Fræðslumiðstöð atvinnulífsins. (u.á. 3). *Um FA*. Hämtad 5. april. 2020 från:
<https://frae.is/um-fa/> Houle, C. O. (1961). *The inquiring mind: A study of the adult who continues to learn*. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Hagstofa Íslands. (2020). *Atvinnuþátttaka, atvinnuleysi 1991–2019* [tabell]. Hämtad 3. juni 2020 från: https://px.hagstofa.is/pxis/pxweb/is/Samfelag/Samfelagvinnumarkadur_vinnumarkadsrannsokn_3_arstolur/VIN01002.px
- Hård af Segerstad, H., och Klasson, A. (2007). *Vuxenpedagogik: att iscensätta vuxnas lärande* (2. [rev.] uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Lög um framhaldsfræðslu (27/2010). Hämtad 5. april 2020 från Alþingis vebbsíta:
<https://www.althingi.is/lagas/nuna/2010027.html>
- Mennta- og menningarmálaráðuneyti (2014). *Hvítbók um umbætur í menntun*. Hämtad: 5. april 2020. https://www.stjornarradid.is/media/menntamalaraduneyti-media/media/frettir/hvitbik_umbaetur_i_menntun.pdf
- Merriam, S. B., och Baumgartner, L. (2020). *Learning in Adulthood: A Comprehensive Guide: Vol. Fourth edition*. Jossey-Bass.
- Næsta skref. (u.á. 1). Fræðslu og símenntunarmiðstöðvar. Hämtad 5. april. 2020 från:
<https://naestaskref.is/fraedslu-og-simenntunarmidstodar/>
- Næsta skref. (u.á. 2). Undirbúningsnám fyrir háskóla. Hämtad 5. april 2020 frá:
https://naestaskref.is/education_category/undirbuningsnam-fyrir-haskola/
- Vetenskapsrådet. (u.á.). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtat 3. juni 2020 frá:
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Ödman, P.-J. (2016). *Tolkning, förståelse, vetande: hermeneutik i teori och praktik* (3., oförändr. uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Bilagor

Bilaga 1

Svensk översättning

Jag letar efter personer att intervjua inför min kandidatsuppsats i beteendevetenskap med inriktning på pedagogik vid Lunds universitet.

Jag behöver personer som utexaminerades med komplettering till gymnasutbildning från Haskólabrú Keili 35 år gamla eller äldre.

Syftet med uppsatsen är att undersöka de motiv och anledningar som ligger bakom ett beslut att gå tillbaka till utbildning.

Om du är intresserad av att delta i en intervju får du gärna kontakta mig genom privata meddelande här eller via eposten mrs14ein@student.lu.se och jag skickar ytterligare information till dig.

Original text

Ég leita að viðmælendum fyrir lokaritgerð mína í atferlisfræði með áherslu á menntunafræði við Háskólann í Lundi.

Mig vantar viðmælendur sem fóru í og luku námi til stúdentspróf við Háskólabrú Keili eftir 35 ára aldur.

Markmið rannsóknarinnar er að skoða þá hvata og þær ástæður sem liggja að baki þeirri ákvörðun að snúa til baka til náms.

Ef þú vilt leggja mér lið þá vinsamlegast hafðu samband við mig hér í skilaboðum eða á netfagnid mrs14ein@student.lu.se og ég sendi frekari upplýsingar.

Bilaga 2

Intervjuguide

- Presentation av mig och uppsatsen.
 - Informera om inspelning.
 - Informationskrav: undersökningens syfte.
 - Samtyckeskrav: Informera att deltagande är frivilligt och att det går att avbryta intervjun när som helst och hoppa av.
 - Konfidentiellskrav: Förklara anonymiteten.
 - Nyttjandekrav: Förklara hur jag kommer att använda materialet och vem som kommer att ha tillgång till det.
- Kan du berätta lite om dig själv?
 - Ålder, familj situation, yrkesroll osv.
- När utexaminerades du från Keili?
- Kan du berätta om vad det var som ledde till att du började plugga vid Keili?
 - Vad gjorde du innan (yrkesroll)?
 - Var du nöjd med din situation?
 - Hur såg din privata situation ut då?
 - Familjesituation t.ex.
 - Fick du stöd från din omgivning för att börja studera?
- Hur gick det med studierna?
 - Var det som du tänkte dig innan du började?
 - Svårare eller lättare?
- Hade du planerat för att vidare utbilda dig efter Keili?
- Vilket värde (betydelse) lägger du i utbildning allmänt?
- Vad gör du nu (yrkesroll)?
 - Har studierna lönat sig ekonomiskt och/eller personligen?
 - Är du nöjd med din situation?
 - Om du inte hade gjort detta val, vad tror du hade blivit annorlunda?
- Skulle du rekommendera andra att göra det du gjorde?
- Har du något att tillägga?
- Tacka och avsluta.

LUNDS UNIVERSITET
Sociologiska institutionen
Avdelningen för pedagogik
Box 114, 221 00 LUND
WWW.soc.lu.se